

The state increased aid to these organizations, but the improvement in the state of the peasant farms led to a change in the psychology of the peasants. This was not good for the ruling regime. The ruling party also used their activities for the further collectivization of the peasant farms. These organizations were reorganized in the early of 1930s.

Key words: *peasant mutual aid committees; Volyn; peasantry; Soviet power.*

Vlasyuk I. CHŁOPSKIE KOMITETY WZAJEMNEJ POMOCY NA WOŁYNIU W LATACH DWUDZIESTYCH XX WIEKU.

W artykule, opartym na najnowszych badaniach i źródłach archiwalnych, przeanalizowano problemy i wyniki komitetów chłopskich wzajemnej pomocy na Wołyniu w latach 20. XX w., Stosunek chłopstwa i rządu do nich. Ich działania w pierwszej połowie lat dwudziestych były nieskuteczne; później byli w stanie dostosować swoją pracę i uzyskać pozytywne rezultaty. Przyczyną tego były finansowe problemy państwa, trudna sytuacja wielu chłopskich gospodarstw rolnych. Władze sowieckie wykorzystywały tworzenie tych organizacji nie tylko dla potrzeb ubogich chłopów, ale także dla rozwiązywania problemów klasowych i ideologicznych dla dalszej kolektywizacji chłopskich gospodarstw.

Słowa kluczowe: *chłopskie komitety wzajemnej pomocy; Wołyń; chłopstwo; władza radziecka.*

УДК 94(477)«1941–1943»

DOI 10.33287/101815

Степанчук О.В.,
аспірантка кафедри історії України
Житомирського державного
університету ім. Івана Франка
notabene0606@gmail.com

ПУБЛІЦИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВАСИЛЯ ШТУЛЯ НА ВОЛИНІ У ПЕРІОД НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941–1943 рр.)

У статті висвітлено публіцистичну діяльність Василя Штуля на Волині у період нацистської окупації (1941–1943 рр.). Визначено стан розробки даної проблематики в українській та зарубіжній історіографії. Використано архівні документи та газетні публікації з метою комплексного вивчення окресленої проблематики. Зосереджено увагу на громадсько-політичній діяльності В. Штуля. Особливу увагу звернено на публіцистичну діяльність В. Штуля у видавництві «Волинь», а саме у редакційній колегії часопису «Волинь». Виходячи з цього, маємо зауважити, що В. Штуль був членом ОУН(М) та підтримував діяльність товариства «Просвіта», яке пропитувало ідеї самостійної України та поширення української мови в регіоні. Надано оцінку діяльності В. Штуля як громадсько-політичного діяча у період нацистської окупації Волині (1941–1943 рр.).

Ключові слова: *Василь Штуль, ОУН(М), публіцистична діяльність, «Просвіта», часопис «Волинь», нацистська окупація.*

Один із пріоритетних напрямків сучасної української історіографії – комплексне дослідження історії вітчизняного державотворення ХХ ст. Актуальним у цьому контексті є вивчення історії українського національного руху опору періоду Другої світової війни, у тому числі на прикладі діяльності конкретних діячів. Серед таких – Василь Штуль, який брав активну участь у громадсько-політичному житті Волині у

1941–1943 рр.

На сьогодні в українській, як і зарубіжній, історіографії відсутні спеціалізовані роботи, присвячені вказаній проблематиці. Водночас, деякі аспекти діяльності В. Штуля висвітлив Б. Зек у роботі, присвяченій братові В. Штуля – Олегу [10]. Також необхідно відзначити дослідників В. Доброчинську та Р. Михальчука, які звернули увагу на роботу видавництва «Волинь» [9; 13]. Водночас найбільш цінними при вивченні окресленої проблематики залишаються спогади І. Денисюка, У. Самчука та М. Гуцуляка [7; 8; 15].

Мета пропонованої статті полягає у дослідженні публіцистичної діяльності В. Штуля у період нацистської окупації Волині.

З огляду на недостатній рівень розробки окресленої проблематики в історіографії, дискусійним залишається питання щодо дати та місця народження В. Штуля. Опираючись на архівні матеріали, можемо стверджувати, що В. Штуль народився у 1921 р. [6]. В одному із тематичних збірників документів він визначається як «уродженець Кременеччини» [18, с. 19]. Але на основі наукового доробку В. Борщевича можна припустити, що В. Штуль народився у родині вчительки Антоніни Василівни Лотоцької та волинського священника Данила Івановича Штуля, який на той період обіймав парафію у с. Жиричі (нині – Ратнівський район Волинської області) [14, с. 461]. Тому, вважаємо, що, найімовірніше, В. Штуль був уродженцем Ратнівщини.

В. Штуль здобував освіту у Рівненській Українській гімназії, про що згадує М. Гуцуляк: «В травні 1938 р. матуральні іспити з великим успіхом пройшли в гімназії. До іспитів було допущено всю VIII класу в кількості 18 абітурієнтів, які дістали свідоцтва зрілості, а саме: Бурий Л., Зінченко Ю., Штуль В. та ін.» [7, с. 157–158]. Необхідно відзначити значні здібності до навчання у В. Штуля, адже «Рівненська гімназія з усіх волинських гімназій була найбільш сильною та чисельною» [7, с. 157]. Про подальшу освіту та життєвий шлях В. Штуля можна судити з протоколів допитів органами НКВС його батька, Д. Штуля, у 1945 р. За свідченнями останнього: «молодший син – Василь – до 1939 р. проживав у Варшаві та був слухачем Торгівельної школи. На початок війни 1939 р. він перебував у с. Заліси, звідки потім виїхав до Німеччини. У жовтні 1941 р. Василь прибув на

Волинь» [6, арк. 10]. Відтак, Д. Штуль не вказує про навчання сина в Рівненській Українській гімназії, тому, можливо, що після закінчення гімназії у 1938 р. В. Штуль вступив до Торгівельної школи у Варшаві, де навчався до 1939 р.

Основну увагу необхідно звернути на періоді життя В. Штуля, що припав на час нацистської окупації Волині (1941–1943 рр.). Від 1938 р. і в період Другої світової війни родина Штулів проживала у с. Заліси Заболотівського району. Сучасники згадували цю родину наступним чином: «... родина священика в Залісах в цілому жила не бідно... вели, хоч і без особливого ентузіазму господарство. У їхньому домі була добірна бібліотека...» [10, с. 16]. Важливий вплив на формування громадсько-політичних поглядів В. Штуля мали ідеї, які пропагувала та підтримувала сім'я Штулів. Особливо вагомий вплив мав батько – Д. Штуль, який поряд з релігійними справами щиро вболівав за створення самостійної України. Свідченням того є спогади І. Денисюка, який говорив, що «Данило Штуль більше говорив про Україну, ніж про матір Божу, і не так про Ісуса Христа як про Тараса Шевченка... Мав панотець ще одну слабкість: у своїх церковних проповідях робив величезні відступи, які не тільки перетворював у лекції про міжнародне становище, а й уроки національної свідомості парафіян...» [8, с. 400]. Варто відмітити, що старший брат Василя – Олег (Жданович) – під час навчання у Варшаві у 1939 р. вступив до лав ОУН [20, с. 6]. І. Денисюк наголошував, що обидва брати, Олег і Василь, були «високоосвіченими й високоінтелігентними юнаками», «охопленими патріотичним поривом служити Україні аж до скону» [11].

У Залісах В. Штуля вважали, на противагу Олегові, «дуже вченим». Насправді ж ті, хто близько знав обох синів Д. Штуля, як, наприклад, приятелька І. Денисюка А. Кабайда (Саєнко), твердили, що Василь не перевершував талантами свого брата. [11]. У зв'язку з тим, що О. Штуль у 1941 р. очолив культурну референтуру при Проводі ОУН(М), то відповідальним за проведення організаційної роботи у західних областях було призначено В. Штуля («Чорнота») [10, с. 23]. Відтак, з утвердженням нацистського окупаційного режиму на Волині, сини Д. Штуля – Олег та Василь – приєдналися до ОУН мельниківського спрямування. Вони також включилися до діяльності допоміжної адміністрації, яка певний час діяла під впливом самостійницького руху. Наприклад, І. Денисюк у своїх спогадах особливе місце

відводив одному випадку: «в перші післявоєнні місяці у Ковелі відкрилися курси вчителів початкової школи із оплатою за навчання 4 кг сала або масла. Батько не знав де я проживаю, але пан Василь знайшов мене і дав свою адресу. Тоді він працював у Ковелі у якійсь управі, яка суворо охоронялася... Дуже уважний, делікатний і водночас діловий пан Василь počував себе у цій управі як риба у воді...» [11].

Г. Стародубець наголошувала, що штаб обласної ОУН(М) знаходився у м. Рівне на вулиці Дика, 5. У переліку учасників складу обласного керівництва з-поміж таких осіб, як У. Самчук, А. Місечко, І. Тиктор, Н. Кибалюк виділявся також В. Штуль [16, с. 135]. В одному із документів знаходимо відомості, що ОУН(М) «оволоділа обласною типографією, редакцією газети «Волинь», обласним театром, обласними і районними «Просвітами» у результаті боротьби з ОУН(Б)» [18, с. 19].

Важливою подією у громадсько-культурному житті краю стало утворення у 1941 р. товариства «Просвіта» у с. Заліси, керівником якої призначили Д. Штуля. Вважаємо за необхідне розглянути діяльність сім'ї Штулів у вказаній організації. Загалом, за свідченнями Д. Штуля, «Просвіта» була створена з метою підвищення культурного і просвітницького рівня серед населення, що в свою чергу мало підніматися на боротьбу за самостійну Україну. Виховна робота з учасниками організації здебільшого здійснювалася за допомогою опрацювання націоналістичної літератури та різних пісень [6, арк. 21]. І. Денисюк згадував, що В. Штуль «вправно танцював із сільськими дівчатами у «Просвіті», мав чудовий голос і вчив сільську молодь січових пісень» [11]. Але найбільш суттєвим, на нашу думку, була взаємодія «Просвіти» з часописом «Волинь». Б. Зек зауважив, що «газету «Волинь» можна було придбати у плебанії всього за одне яйце... Отець Данило радив зберігати її, бо колись це буде цінна історична пам'ятка...», а самого В. Штуля в Залісах називали «паном редактором» [10, с. 18].

На думку В. Добровичинської, «національно-культурне життя у Рівному вирувало у видавничому центрі «Волинь», який було створено у 1941 р.» [9, с. 307–308]. У видавництві друкували газету «Волинь» (233 номери), дитячий журнал «Орленя» (10 чисел) та журнал «Український хлібороб» (10 чисел). Отож, наявність видавничого центру та його діяльність відіграли важливу роль у суспільно-культурному житті краю, зокрема на початку нацистської окупації.

Газета «Волинь» виходила з 1 вересня 1941 р. по 7 січня 1944 р. Як зазначав Р. Михальчук, вона «належала до найбільш відомих видань часів окупації» [13]. Головними редакторами часопису у різні періоди були: У. Самчук, С. Скрипник, А. Мисечко, П. Зінченко, а до самої редакції від початку існування цього друкованого органу увійшов В. Штуль. Перший головний редактор «Волині» У. Самчук серед редакційних співробітників «найбільше любив скромного Антона Давена... приємними співробітниками були Василь Штуль, Андрій Мисечко...» [15].

На сторінках часопису «Волинь» зустрічаються численні замітки про діяльність товариства «Просвіта». На жаль, не можливо виявити автора цих статей, оскільки вони публікувалися у рубриці «Хроніка», яка, зазвичай, не передбачала підпису. Наприклад, у номері від 21 грудня 1941 р. йде мова про вшанування 20-ї річниці Базарської трагедії: «21 листопада 1941 р., у с. Залісах з ініціативи голови місцевого товариства «Просвіта» о. Данила Штуля на побудову пам'ятника у Базарі було зібрано 175 крб. 30 коп.» [4, с. 4]. С. Стельникович зауважував, що 20-та річниця вшанування Базарської трагедії «була найбільш масштабною подією другої половини 1941 р., що стала переломною для діяльності самостійницького руху, зокрема ОУН(М)» [17, с. 390]. До вшанування 20-ї річниці Базарської трагедії долучився В. Штуль, який у статті «Герої Базару» відмітив значення цієї події для історії України та українського народу: «...в історії українського народу багато світлих моментів, величезних зривів, боротьби проти наїзників». В. Штуль, як автор статті, вказував на те, що «у 20-ті роковини героїської смерті, коли розвалилося пекельне ярмо північної Москви, Свята Могила під Базаром уперше дочекалася можливості прийняти від нас велику подяку...» [2, с. 1]. Редакція газети «Волинь» звертала увагу на вшанування різних історичних дат, тому у номері від 14 грудня 1941 р. В. Штуль розмітив статтю, присвячену 73-річниці від утворення товариства «Просвіта» у Львові. Він звертав увагу на значення «Просвіти» для українців наступним чином: «...день 8 грудня 1868 р. історичний для українського народу, бо тоді у Львові повсталася «Просвіта», що потім поширилося на всю Україну, несучи світлу ідею: “цілий народ, цілу масу простого люду, котрий нещасливо долею більше як у інших підупав, двигнути й до пізнання привести й на тім люді, що дав

докази своєї твердості, заложив будучність нашої народності”» [3, с. 2].

Газета «Волинь», започаткована 1 вересня 1941 р. у Рівному представниками ОУН(М), перебувала під безпосереднім контролем мельниківців до листопада 1941 р. Упродовж цього часу газета використовувалася самостійниками для пропаганди власних ідей. Не дивлячись на те, що упродовж вересня – кінця листопада 1941 р. газета перебувала під фактичним контролем ОУН(М), важливою умовою її функціонування була німецька цензура та необхідність опублікування пронімецьких матеріалів. З кінця осені 1941 р. з утвердженням цивільної адміністрації, яка змінила військову, газета перейшла під тотальний контроль нацистів та перетворилася на інформаційно-пропагандистський орган окупаційної адміністрації. Однак, деякі представники ОУН(М) все ж таки знайшли можливість продовжити офіційну роботу в газеті, використовуючи її для неофіційної пропаганди ідей самостійницького руху. Прикладом цього є публіцистична діяльність В. Штуля.

Так, у статті «Змагання – виховний чинник» В. Штуль звернув увагу на недоліки фізичного виховання серед української молоді. На його думку, «тіловиховання вже набуло зацікавлення серед нашої молоді». В. Штуль наголошував на проблемі спортивної підготовки та неналежного відношення до спорту серед населення [1, с. 2]. Загалом, друга половина 1941 р. для публіцистичної діяльності В. Штуля була найбільш плідною. З-поміж інших його статей та заміток відмітимо наступні: «Носії давнини», «Годі мовчати», «Там твориться нове життя», «Україна в цифрах», «Чистота мови» та ін. Очевидно, хист до написання публіцистичних статей неабияк цінувався в редакційній колегії видавництва, адже саме В. Штулю було доручено написати так звану «ювілейну» статтю до річниці діяльності часопису «Волинь». Фактично, це був своєрідний звіт редакції перед читачем за рік виконаної роботи: «події, які минулого року розгорнулися на наших землях створили потребу видавання українського часопису... дозвіл на такий окремий часопис дістав Степан Скрипник... до співпраці крім редакційних сил притягнуто ряд визначних співпрацівників з літературних і публіцистичних кіл: Олену Телігу, Євгена Маланюка, Олега Штуля, Романа Бжеського, Степана Яворівського, Петра Олійника» [5, с. 2]. В. Штуль відмітив, що відбулися позитивні зміни у видавництві

у зв'язку з призначенням нового директора – Івана Тиктора.

Нині дискусійним залишається питання стосовно смерті В. Штуля, адже відсутні відповідна дата та саме місце поховання. Найбільш вірогідною датою загибелі В. Штуля вважається 1943 р. Зокрема, до такого висновку схиляється Б. Зек, який зауважив, що В. Штуль загинув на Кременеччині у результаті міжусобиць між ОУН(М) та ОУН(Б) [10, с. 23]. Водночас, з протоколу допиту Євгенія Басюка (член ОУН, «Чорноморець», «Компанієць») органами НКВС від 28–29 вересня 1944 р. довідуємося наступне: «в червні 1943 р. Штуль здався в полон і перейшов в УПА... Восени 1943 р. за підривно діяльність проти УПА, Штуль був заарештований і розстріляний службою безпеки» [12, с. 133]. Трагічна доля В. Штуля не була відома його рідним. Старший брат О. Штуль-Жданович дізнався про його смерть лише в 1948 р. З цим пов'язані спогади В. Михальчука, який прибув в 1948 р. у Париж та мав змогу зустрітися з О. Штулем. Про відповідну зустріч В. Михальчук згадував наступне: «радість несподіваної зустрічі була у нас неймовірна, і ми проговорили цілу ніч у мене на квартирі. Я мав точні вісті про несправедливо загиблого його брата Василя в 1943, а Олег розповідав мені про радощі й горе Золотоверхої столиці на переломі 1941 і 1942...» [19, с. 7].

Отже, В. Штуль відіграв важливу роль у громадсько-політичному житті Волині в період нацистського окупаційного режиму. Передусім це проявилось через діяльність у редакції рівненської газети «Волинь». Ставши членом ОУН(М), В. Штуль займався проблемами національно-патріотичного виховання молоді; як працівник редакції часопису «Волинь» тісно співпрацював з товариством «Просвіта», яке очолював його батько. В. Штуль також активно пропагував серед населення потребу вшанування подій з історії українського державотворення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Волинь. – Рівне. – 1941. – 23 жовтня.
2. Волинь. – Рівне. – 1941. – 20 листопада.
3. Волинь. – Рівне. – 1941. – 14 грудня.
4. Волинь. – Рівне. – 1941. – 21 грудня.
5. Волинь. – Рівне. – 1942. – 6 вересня.
6. Галузевий державний архів Служби безпеки України, ф. 6, спр. 75854, 161 арк.
7. Гуцуляк М. Про близьке здалека / М. Гуцуляк. – Ванкувер, 1976. – 305 с.
8. Денисюк В. Ратнівська земля: історико-краєзнавчий нарис / В. Денисюк, І. Денисюк. – Луцьк: Надстир'я, 2003. – 452 с.

9. Доброчинська В. Культурне життя у Рівному – центрі рейхскомісаріату Україна (1941–1944 рр.) / В. Доброчинська // Волинь і волиняни у Другій світовій війні: зб. наук. пр. за матеріалами I Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. подіям Другої світової війни на території Волин. обл. – Луцьк, 2012. – С. 303–310.

10. Зек Б. Олег Штуль у боротьбі за Україну / Б. Зек. – Львів – Торонто: Літопис УПА, 2013. – 110 с.

11. Кіраль С. Олена Теліга та Олег Штуль у спогадах Івана Денисюка та його листах до Надії Миронець [Електронний ресурс] / С. Кіраль // Українська літературна газета. – 2017. – 17(205). – Режим доступу: <http://litgazeta.com.ua/articles/olena-teliga-ta-oleg-shtul-u-spagadah-ivana-denyshuka-ta-jogo-lystah-do-nadiyi-myronets-3/>

12. Літопис УПА. Нова серія. – Том 9. – Львів – Торонто, 2007. – 913 с.

13. Михальчук Р. Конструювання образу «іншого»/«чужого» в часописі «Волинь» під час Голокосту [Електронний ресурс] / Р. Михальчук // Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Національні меншини і колективна пам'ять титульних націй: дилеми (не)забуття». – Рівне. – 2017. – Режим доступу: http://mnemonika.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/Mykhalchuk_R.pdf.

14. Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Рівненська область. – Кн.1. – Рівне, 2006. – 578 с.

15. Самчук У. На білому коні [Електронний ресурс] / У. Самчук. – Нью-Йорк – Мюнхен, 1965. – 234 с. – Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=3652>.

16. Стародубець Г. Суб'єкти українського національного руху опору в 1942 році. Дилема вибору / Г. Стародубець // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2012. – С. 128–140.

17. Стельникович С. В. Житомирсько-Вінницький регіон в умовах нацистської окупації (1941–1944 рр.) / С. В. Стельникович. – Житомир, 2015. – 592 с.

18. Украинские националистические организации в годы Второй мировой войны. Документы: в 2 т. Т. 2: 1944–1945 / под ред. А. Н. Артизова. – М.: РОССПЭН, 2012. – 1167 с.

19. Українське слово. – Київ. – 2017. – червень–липень.

20. Штуль-Жданович О. Ціною крові: збірник / О. Штуль-Жданович. – Київ, 1997. – 592 с.

Stepanchuk O. THE JOURNALISTIC ACTIVITY OF VASYL SHTUL IN VOLYN IN THE PERIOD OF NAZI OCCUPATION (1941–1943)

In the article, the journalistic activity of Vasyl Shtul in Volyn in the period of Nazi occupation (1941–1943) is highlighted. The status of development of this issue in Ukrainian and foreign historiography is determined. Therefore, we should note that in historiography the abovementioned issue wasn't the subject of special historical investigation. The issues that require further study and development are specified. For the purpose of comprehensive study of the given issues archival documents and newspaper publications are used. In view of the status of development of this issue in historiography the main attention was focused on V. Shtul's activity in 1941–1943. The information about the birthplace of V. Shtul is clarified. The influence of social and political events of the period of the Second World War on the public and political activity of V. Shtul is considered. V. Shtul's social and political activity is of special interest. Particular attention is paid to V. Shtul's journalistic activity at the Volyn publishing house, namely in the editorial board of the journal «Volyn». As an editorial staff member, V. Shtul in his articles focused on the commemoration of various historical dates, for instance the 20th anniversary of the Bazar tragedy, 73rd anniversary of the formation of the association «Prosvita» in Lviv etc. He also focused on the problems related to the national-patriotic education of youth. Therefore, we should note that V. Shtul was a member of the OUN(M) and supported the association «Prosvita», which promoted the idea of independent Ukraine and the spread of the Ukrainian language in the region. The evaluation of V. Shtul's activity as a public-political figure is provided. It is stated, that V. Shtul died in 1943 in the result of the strife between OUN(M) and OUN(B). The conclusion on the importance of the public-political activity of V. Shtul during the Nazi occupation of Volyn (1941–1943) is made.

Key words: Vasyl Shtul, OUN(M), the journalistic activity, «Prosvita», journal «Volyn», Nazi occupation.

Stepanczuk O. DZIAŁALNOŚĆ PUBLICYSTYCZNA WASYLA SZTULEGONA WOŁYNIU W OKRESIE OKUPACJI NAZISTOWSKIEJ (1941–1943)

W artykule wyświetlono działalność publicystyczną Wasyla Sztulego na Wołyniu w okresie okupacji nazistowskiej (1941–1943). Określono poziom opracowania danej problematyki w historiografii ukraińskiej i zagranicznej. W celu badania kompleksowego danej problematyki wykorzystano dokumenty archiwalne i publikację dziennikarskie. Skupiono uwagę na społeczno-politycznej działalności Wasyla Sztulego. Szczegółową uwagę zwrócono do działalności publicystycznej W. Sztulego w wydawnictwie «Wołyń», zwłaszcza w redakcyjnym zespole czasopisma «Wołyń». Opierając na to, mamy do zauważenia, że W. Sztul był członkiem OUN (M) i wspierał działalność towarzystwa «Proswita», które propagowało ideę niepodległej Ukrainy i rozpowszechnienia języka ukraińskiego w regionie. Podano ocenę działalności W. Sztulego jako działacza społeczno-politycznego w okresie okupacji nazistowskiej Wołynia (1941–1943).

Słowa kluczowe: Wasyl Sztul, OUN(M), działalność publicystyczna, «Proswita», gazeta «Wołyń», okupacja nazistowska.

УДК 94(477.42+477.44) «1941»
DOI 10.33287/101816

Ковальчук І.В.,
к.і.н., доцент кафедри історії
України Житомирського державного
університету ім. Івана Франка
ivankov1905@rambler.ru

ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОЇ ДОПОМІЖНОЇ ПОЛІЦІЇ І ЗАЛУЧЕННЯ ЇЇ ПІДРОЗДІЛІВ ДО КАРАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ НАЦИСТСЬКИХ ОКУПАНТІВ НА ТЕРИТОРІЇ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 1941 РОЦІ

У статті розглядається процес формування української місцевої поліції у структурі допоміжної української адміністрації. Визначено, що у цьому процесі брали активну участь обидві ОУН, члени похідних груп яких прибули на Житомирщину. Нацистська окупаційна влада у період військової адміністрації визначила кількість особового складу, основні функції та безпосереднє підпорядкування української допоміжної поліції. Первинно ця формація мала статус громадської організації, що підпорядковувалася місцевій владі, проте комендатури могли залучати її до виконання своїх завдань. За короткий період на території Житомирської області була створена ціла мережа допоміжної поліції, яка складалася із сільських команд, районних, міських та обласного відділів.

У керівництві обласної та міської поліції, наприклад Житомира, була значна кількість вихідців із західних областей України та політичних емігрантів із Західної Європи, які прибули на окуповану нацистами територію після початку німецько-радянської війни. Проте згодом окупаційна влада вдалася спочатку до розпуску формувань української допоміжної поліції, а після цього вона була переформатована та укомплектована уже згідно нових планів та бачення нацистів. У такому форматі українська допоміжна поліція була повністю позбавлена впливу обох ОУН, «вмонтована» в окупаційні структури та мала здійснювати ту чорнову роботу, на яку в нацистів бракувало кадрів та засобів. З цього періоду нацистська окупаційна влада задіювала службовців різних відділів і частин місцевої допоміжної поліції у своїх каральних акціях проти місцевого населення, зокрема і в геноциді окремих етнічних груп.

Ключові слова: Житомирська область, каральні акції, місцева/українська допоміжна поліція, нацистська окупація, структура, українські націоналісти.